

Læreplan i samisk som førstespråk

Fastsatt som forskrift av Sametinget 25.06.2013.

Gjelder fra 01.08.2013

Formål

Samene er ett folk som bor i Norge, Sverige, Finland og Russland, og de samiske språkene forener samene på tvers av riksgrensene. De samiske språkene er offisielle minoritetsspråk i Norge, Sverige og Finland. Språksituasjonen og vilkårene for samisk språk er forskjellig i de ulike områdene i Sápmi/Sábme/Saepmie med flere samiske språk og med ulike dialekter. Samisk språk er en viktig kulturbærer, og felles verdier, erfaringer og kunnskaper overføres til nye generasjoner gjennom bruk av språket. Det er et mål at samisk språk skal bevares, styrkes og videreutvikles som et helhetlig kommunikasjonsmiddel uavhengig av riksgrenser.

Opplæring i samisk språk skal bidra til at barn og unge kan innlemmes i samisk kultur og samfunnsliv, der kulturforståelse, kommunikasjon, danning og identitetsutvikling blir sentrale elementer i opplæringen. En opplæring som fremmer positive holdninger til samiske språk og som tar hensyn til det språk- og kulturmangfoldet som elevene erfarer, vil kunne gi elevene flerspråklig og flerkulturell kompetanse. Kulturell kompetanse innebærer også å ha kunnskap om, og respekt for likheter og ulikheter i samiske samfunn. Samiskfaget skal være med på å stimulere til utvikling og bruk av samisk språk i ulike sammenhenger og på ulike arenaer. Gode kunnskaper i samisk språk gir valgmuligheter når det gjelder utdanning, arbeid og livslang læring.

Faget samisk som førstespråk skal utvikle elevenes språkkompetanse ut fra de evner og forutsetninger den enkelte har. Muntlige ferdigheter og lese- og skrivekompetanse er både et mål i seg selv og et nødvendig grunnlag for læring og forståelse i alle fag på alle trinn. Faget skal motivere til lese- og skrivelyst, og bidra til å utvikle gode læringsstrategier.

I samiskfaget møter elevene et bredt spekter av tekster. Faget bygger på et utvidet tekstbegrep som inkluderer både muntlige, skriftlige og sammensatte tekster, der skrift, lyd og bilder spiller sammen. Elevene skal lære å orientere seg i mangfoldet av tekster, og faget skal gi rom for opplevelse og refleksjon. I løpet av opplæringen skal de lese sakprosa og skjønnlitteratur, utvikle evnen til kritisk tenkning og få perspektiv på teksthistorien. Gjennom muntlig og skriftlig kommunikasjon kan de sette ord på egne tanker og stå frem med egne meninger og vurderinger. De skal selv produsere ulike typer tekster manuelt og digitalt og tilpasse språk og form til ulike formål, mottakere og medier. Etter hvert vil de også kunne fordype seg i selvvalgte emner og bli dyktigere til å formidle et faglig innhold til andre.

Opplæringen i samisk som førstespråk bidrar sammen med opplæringen i norsk til elevenes tospråklige kompetanse. Fagene samisk og norsk har mange felleselementer, og for elever med tospråklig opplæring er det derfor naturlig med et nært samarbeid mellom de to fagene.

Ved aktiv bruk av samisk språk utvikler elevene språkbeherskelse og styrker deres språklige trygghet og identitet. Gjennom møte med samisk litteratur og ulike samiske språk- og dialekter vil elevene kunne utvide sin forståelse for det språklige og kulturelle mangfoldet i samiske samfunn. Faget kan også gi retning til hvordan samiske verdier kan tilpasses og videreutvikles til nye situasjoner og til en tid i stadig forandring ved å ivareta sentrale verdier i samisk kultur. Kunnskap om andre urfolk og kulturer kan bidra til økt forståelse og respekt for andre, men også til bedre å forstå egen kultur.

Hovedområder

Faget er strukturert i hovedområder som det er formulert kompetansemål innenfor. Hovedområdene utfyller hverandre og må ses i sammenheng.

Faget er et fellesfag for alle utdanningsprogrammene i videregående opplæring. Opplæringen skal derfor gjøres mest mulig relevant for elevene ved å tilpasses de ulike utdanningsprogrammene.

Samisk som førstespråk har kompetansemål etter 2., 4., 7. og 10 årstrinn i grunnskolen og i videregående skole etter Vg1, Vg2 og Vg3 i studieforbereende utdanningsprogram. I yrkesfaglige utdanningsprogram er det kompetansemål etter påbygging til generell studiekompetanse.

På yrkesfaglige utdanningsprogram vil summen av timene i samisk på Vg1 og Vg2 være mindre enn på Vg1 studieforbereende utdanningsprogram.

Oversikt over hovedområder:

Årstrinn	Hovedområder		
1.-10. Vg1-Vg3	Muntlig kommunikasjon	Skriftlig kommunikasjon	Språk, kultur og litteratur

Muntlig kommunikasjon

Hovedområdet *muntlig kommunikasjon* dreier seg om det å lytte, tale og samtale i forskjellige sammenhenger. Å lytte, tale og samtale er en del av omgangsformene både i hverdagen og i faglige sammenhenger. Dette er sentralt for sosial, kulturell og faglig kompetanse og for estetisk utfoldelse og opplevelse.

Lytting er en aktiv handling der eleven skal lære og forstå gjennom å tolke, sammenholde og vurdere andres utsagn. Gjennom forberedt muntlig framføring og spontan muntlig samhandling skal eleven utvikle evnen til å kommunisere med andre og uttrykke kunnskap, tanker og ideer med variert ordforråd i ulike sjangere. For samiskfaget vil det si at det er særdeles viktig å stimulere utviklingen av elevenes begrepsapparat og samtidig bevisstgjøre elevenes språkbruk. Dette forutsetter at eleven som samisktalende skal lære seg hvordan man på best mulig måte bevarer og samtidig utvikler det samiske språket.

Muntlig kommunikasjon omfatter også å tilpasse språk, uttrykksformer og formidlingsmåte til kommunikasjonssituasjonen.

Skriftlig kommunikasjon

Skriftlig kommunikasjon dreier seg om å lese og skrive samisk. Opplæringen omfatter den første lese- og skriveopplæringen og den videre utviklingen av lese- og skrivekompetansen i en sammenhengende progresjon gjennom hele opplæringsløpet. Opplæringen i lesing skal stimulere elevens lyst og evne til å lese og å skrive, og innebærer at eleven skal lese ulike tekster, både for å lære og for å oppleve. Leseopplæringen skal bidra til at eleven blir bevisst sin egen utvikling som leser og skriver.

Skriftlig kommunikasjon utvikles i arbeid med språkets oppbygning og struktur, og gjennom arbeid med ulike sjangere med økende krav til forståelse for sammenhenger mellom tekstenes form og funksjon.

Skriving innebærer å uttrykke, bearbeide og kommunisere tanker og meninger i ulike typer tekster og sjangere. Sammensatte tekster er en naturlig del av tekstene elevene skal lese og utforme. God skriftlig kommunikasjon forutsetter et godt ordforråd, kunnskaper og ferdigheter i tekstbygging, grammatikk og rettskrivning, og evne til å tilpasse tekst til formål og mottaker.

Språk, kultur og litteratur

Hovedområdet *språk, kultur og litteratur* handler om samisk språk- og tekstkultur. Elevene skal utvikle en selvstendig forståelse av samisk språk og litteratur, og få innsikt i hvordan språk og tekst har endret seg over tid og fortsatt er i endring. Hovedområdet dreier seg også om bruk av språket i forhold til samisk kultur, levemåte og tradisjonell kunnskap, om begrepslæring og utviding av ordforråd. Opplæringen skal bidra til at eleven blir bevisst sin egen språklæring og sin tospråklighet og gi en trygg forankring i egen kultur.

Elevene skal få kunnskap om samiske språk og dialekter, språket i bruk og språket som system. Det innebærer å arbeide systematisk med bøynings- og avledningsformer. I grammatikk er det naturlig å begynne med ordformer som bøyning av verb og substantiv. En del av språkstrukturen og grammatikken er ulik i de samiske språkene, og opplæringen må ivareta dette og tilpasses de ulike språkene.

Elevene skal få mulighet til å bli kjent med den samiske fortellertradisjonen og samisk litteratur og forfatterskap. De skal lese og reflektere over et utvalg av eldre og nyere tekster i ulike sjangere. De skal få mulighet til å lese og oppleve både samisk litteratur og urfolklitteratur. I tillegg forholder de seg til tradisjoner i samisk teksthistorie i et sammenlignende perspektiv mellom nåtid og fortid og i forhold til impulser utenfra. Med flere samiske språk og dialekter er det viktig å kunne noe om språkenes fellestrekk og noe om de andre språkenes språkstruktur.

Timetall

Timetall er oppgitt i 60 minutters enheter:

BARNETRINNET

1.-4. årstrinn: 642 timer

5.-7. årstrinn: 312 timer

UNGDOMSTRINNET

8.-10. årstrinn: 284

STUDIEFORBEREDENDE UTDANNINGSPROGRAM

Vg1: 103 timer

Vg2: 103 timer

Vg3: 103 timer

YRKESFAGLIGE UTDANNINGSPROGRAM

Vg1: 45 timer

Vg2: 45 timer

PÅBYGGING TIL GENERELL STUDIEKOMPETANSE FOR YRKESFAGLIGE UTDANNINGSPROGRAM

Vg3: 219 timer

Grunnleggende ferdigheter

Grunnleggende ferdigheter er integrert i kompetansemålene der de bidrar til utvikling av og er en del av fagkompetansen. I samisk som førstespråk forstås grunnleggende ferdigheter slik:

Muntlige ferdigheter i samisk som førstespråk er å ha evnen til å lytte, tale og samtale og kunne tilpasse språket til formål og mottaker. Dette er en forutsetning for kommunikasjon med andre både i sosialt samvær, arbeidsliv og deltakelse i offentlig liv.

Muntlige ferdigheter i samisk utvikles ved å lytte aktivt og ta ordet forberedt og spontant, og gjennom systematisk arbeid med muntlige sjangere og strategier i stadig mer komplekse lytte- og talesituasjoner. Det innebærer videre å lytte aktivt, forstå og drøfte emner og problemstillinger av økende omfang og kompleksitet.

Muntlige ferdigheter innebærer også evnen til å forstå sammenhengen mellom hverdagspråk, sjargong og normert språkbruk. I tospråklig sammenheng betyr det å være bevisst om språkets egenart og viktigheten av å kunne bruke språket slik at samiskspråklige innen samme språkområde også kan forstå det som blir sagt. Samtidig må man også kunne se muligheten for kreativ kodeveksling for å skape spesiell effekt, der ord og begrep overføres mellom språkene, i motsetning til språkblanding.

Å kunne skrive i samisk er å uttrykke seg på en hensiktsmessig måte og kommunisere med andre ved å bruke skriftspråket. Det er også en måte å utvikle og strukturere ideer og tanker på, og en metode for å lære. Det betyr å lage tekster som kommuniserer, og som har god struktur og sammenheng.

Å skrive tekster i et bredt utvalg sjangere på skjerm og papir er område samiskfaget og norskfaget i fellesskap har et spesielt ansvar for. Det innebærer å være i stand til å planlegge, utforme og bearbeide tekster med ulik kompleksitet og med hensiktsmessig språk tilpasset formål og mottaker. Utviklingen av skriveferdigheter i samisk innebærer å arbeide systematisk med formelle skriveferdigheter, tekstkunnskap og ulike skrivestrategier. Det innebærer også å kunne uttrykke seg med stadig større språklig sikkerhet.

Å kunne lese i samisk er å skape mening fra tekster i ulike sjangere fra nåtid og fortid. Det innebærer å engasjere seg i tekster, og få innsikt i andre menneskers tanker, liv, opplevelser og skaperkraft. Det innebærer videre å kunne finne informasjon og forstå resonnementer og framstillinger i ulike typer tekster på skjerm og papir og å kunne forholde seg kritisk og selvstendig til leste tekster. Utviklingen går fra den første leseopplæringen og forståelse av enkle tekster til å kunne forstå, tolke, reflektere over og vurdere stadig mer komplekse tekster i ulike sjangere.

Utviklingen av leseferdigheter i samiskfaget innebærer å arbeide systematisk med lesestrategier tilpasset formålet med lesingen og med ulike typer tekster i faget.

Å kunne regne i samisk er å tolke og forstå informasjon i tekster som inneholder tall, størrelser eller geometriske figurer. Det innebærer å kunne vurdere, reflektere over og kommunisere om sammensatte tekster som grafiske framstillinger, tabeller og statistikk.

Utviklingen i regneferdigheter i faget forutsetter at det arbeides systematisk med tilegnelse av matematiske begreper gjennom bruk av talluttrykk, måle- og regnemåter på samisk og innebærer å skape helhetlig mening i stadig mer krevende tekster der ulike uttrykksformer må ses i sammenheng.

Digitale ferdigheter i samisk er å bruke digitale verktøy, medier og ressurser for å styrke språklæring, innhente og behandle informasjon, skape og redigere ulike typer tekster og

kommunisere med andre. I denne sammenhengen er det viktig å kunne vurdere og bruke kilder på en bevisst måte. Digitale verktøy åpner for alternative arenaer for språkopplæring og gir muligheter til å bruke, utvikle og dele samisk tradisjonskunnskap og erfaringer. Bruk av digitale verktøy kan støtte og utvikle elevenes kommunikasjonsferdigheter og presentasjoner.

Utviklingen av digitale ferdigheter er en del av lese- og skriveopplæringen i samiskfaget og innebærer å finne, bruke og etter hvert vurdere og referere til digitale kilder i skriftlige og muntlige tekster. Videre innebærer det å utvikle kunnskap om opphavsrett og personvern, og ha en kritisk og selvstendig holdning til ulike typer av digitale kilder.

Kompetansemål

Kompetansemål etter 2. årstrinn

Muntlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lytte, ta ordet etter tur og gi respons til andre i samtaler
- lytte til tekster og samtale om dem
- lytte etter, forstå, gjengi og kombinere informasjon
- leke, improvisere og eksperimentere med rim, rytme, språklyder, stavelser, meningsbærende elementer og ord
- samtale om hvordan valg av ord, stemmebruk og intonasjon skaper ulik mening
- fortelle sammenhengende om opplevelser og erfaringer
- uttrykke egne følelser og meninger
- uttrykke egne tekstopplevelser gjennom ord, tegninger, sang og andre estetiske uttrykk

Skriftlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- vise forståelse for sammenhengen mellom språklyd og bokstav og mellom talespråk og skriftspråk
- trekke lyder sammen til ord og dele ord i stavelser
- lese store og små trykte bokstaver
- lese enkle tekster med sammenheng og forståelse på papir og skjerm
- bruke egne kunnskaper og erfaringer for å forstå og kommentere innholdet i leste tekster
- skrive setninger med store og små bokstaver og punktum i egen håndskrift og på tastatur
- skrive enkle og kjente ord feilfritt
- arbeide kreativt med tegning og skrijving i forbindelse med lesing
- skrive etter mønster fra enkle eksempeltekster og ut fra andre kilder for skrijving

Språk, kultur og litteratur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- samtale om verb, substantiv og adjektiv
- gjenkjenne og bruke sammensatte ord og bruke noen av de vanligste ordavledninger
- telle og bruke tallene i kommunikasjon
- samtale om noen ord i egen dialekt som er forskjellig fra andre dialekter

- bruke benevninger for nær slekt
- samtale om noen kjente ordtak og faste uttrykk
- samtale om hvordan ord og bilde virker sammen i bildebøker og andre bildemedier
- samtale om personer, dyr og handling i samiske eventyr og fortellinger og gjenkjenne noen dyrejoiker
- finne skjønnlitteratur og faktabøker på biblioteket til egen lesing

Kompetansemål etter 4. årstrinn

Muntlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lytte etter, gjenfortelle, forklare og reflektere over innhold i muntlige tekster
- bruke et tilstrekkelig ordforråd til å uttrykke kunnskap, erfaring, opplevelser, følelser og egne meninger
- samhandle med andre gjennom lek, dramatisering, samtale og diskusjoner
- følge opp innspill fra andre i faglige samtaler og stille oppklarende og utdypende spørsmål
- variere stemmebruk og intonasjon i framføring av tekster

Skriftlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lese ulike typer tekster med flyt, sammenheng og forståelse
- gjenkjenne og bruke språklige virkemidler som gjentakelse, kontrast og enkle språklige bilder
- lese, reflektere over og samtale om egne og andres tekster
- finne informasjon i sammensatte tekster på skjerm og papir
- skrive med sammenhengende og funksjonell håndskrift, og bruke tastatur i egen skriving
- skrive enkle fortellende, beskrivende, reflekterende og argumenterende tekster
- bruke ulike typer notater og eksempeltekster som grunnlag for egen skriving
- strukturere tekster med overskift, innledning, hoveddel og avslutning
- lage tekster som kombinerer ord, lyd og bilde, med og uten digitale verktøy
- variere ordvalg og setningsbygning i egen skriving
- søke etter informasjon, skape, lagre og gjenhente tekster ved hjelp av digitale verktøy
- bruke bibliotek og internett til å finne stoff til egen lesing og skriving

Språk, kultur og litteratur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjenkjenne diftongforenklinger/omlyder og de vanligste stadiesvekslingstypene der disse finnes
- bøye noen verb og substantiv
- samtale om grunntall, ordenstall og samlingstall
- gjenkjenne enkle former med possessive suffiks
- forklare hvordan man gjennom språkbruk kan være høflig og rose andre
- samtale om språk, språkblending og flerspråklighet
- lytte til enkle tekster på et av de andre samiske språkene og gjenkjenne enkelte ord og uttrykk
- bruke slektsbenevnelser
- lytte til tradisjonelle fortellinger, snakke om samisk fortellertradisjon og bruke slike fortellinger som inspirasjon til eget arbeid
- samtale om joik, sanger, regler, dikt, fortellinger og eventyr
- samtale om innhold og form i sammensatte tekster

- gi uttrykk for egne tanker og opplevelser om barnelitteratur, teater, film, dataspill og TV-programmer

Kompetansemål etter 7. årstrinn

Muntlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lytte til og videreutvikle innspill fra andre og skille mellom meninger og fakta
- uttrykke og grunngi egne standpunkter og vise respekt for andres
- opptre i ulike språkroller gjennom drama-aktiviteter, opplesing og presentasjon
- bruke musikalske uttrykk og bilder i framføringer og presentasjoner
- uttrykke seg med et variert ordforråd tilpasset kommunikasjonssituasjonen
- presentere et fagstoff tilpasset formål og mottaker, med og uten digitale verktøy
- vurdere andres muntlige framføringer ut fra faglige kriterier

Skriftlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lese et bredt utvalg tekster i ulike sjangere og reflektere over innhold og form i teksten
- referere, oppsummere og reflektere over hovedmomenter i en tekst
- forstå og tolke opplysninger fra flere uttrykksformer i en sammensatt tekst
- mestre sentrale regler i formverk og ortografi og skrive tekster med variert setningsbygning og funksjonell tegnsetting
- skrive sammenhengende med personlig og funksjonell håndskrift, og bruke tastatur på en hensiktsmessig måte
- skrive tekster med klart uttrykt tema og skape sammenheng mellom setninger og avsnitt
- skrive fortellende, beskrivende, reflekterende og argumenterende tekster etter mønster fra eksempeltekster og andre kilder, og tilpasse egne tekster til formål og mottaker
- gi tilbakemelding på andres tekster ut fra faglige kriterier og bearbeide egne tekster på bakgrunn av tilbakemeldinger
- oversette enkle tekster fra norsk til samisk
- bruke digitale kilder og verktøy til å lage sammensatte tekster med hyperkoblinger og varierte estetiske virkemidler
- velge ut og vurdere informasjon fra bibliotek og digitale informasjonskanaler

Språk, kultur og litteratur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gi eksempler på noen likheter og forskjeller mellom muntlig og skriftlig språk
- bøye substantiv i entall og flertall
- bøye verb i presens og preteritum og gjenkjenne imperativformer og kondisjonalisformer i de samiske språkene der disse finnes
- bruke vanlige ordavledninger, sammensatte ord og noen possessive suffiks
- gjenkjenne refleksive og resiproke pronomener
- utføre grunnleggende setningsanalyse for å finne subjekt, verbal og objekt i setningen og vise hvordan tekster er bygd opp ved hjelp av begreper fra grammatikk og tekstkunnskap
- samtale om hovedforskjeller mellom samisk og norsk og om hvordan majoritetsspråk påvirker samisk og reflektere over eget språkbruk
- reflektere over hvordan språk kan uttrykke og skape holdninger til enkeltindivider og grupper av mennesker
- forstå noe tale fra andre samiske språk

- samtale om stedsnavn
- bruke ord og begreper knyttet til tradisjonell kunnskap
- samtale om diiddat/dijda/diejvesh, ordtak og nárrideapmi/nárridibme/nerrehtimmie
- presentere egne tolkninger av personer, handling og tema i et variert utvalg av barne- og ungdomslitteratur
- kjenne til opphavsrettslige regler for bruk av kilder
- bruke forskjellige former for digitale og papirbaserte ordbøker

Kompetansemål etter 10. årstrinn

Muntlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lytte til, oppsummere hovedinnhold og trekke ut relevant informasjon i muntlige tekster
- samtale om form og innhold i litteratur, teater og film og framføre tolkende opplesing og dramatisering
- delta i diskusjoner med begrunnede meninger og saklig argumentasjon
- presentere fagstoff med formålstjenlig bruk av digitale verktøy og medier
- vurdere egne og andres muntlige framføringer ut fra faglige kriterier

Skriftlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- orientere seg i større tekstmengder på skjerm og papir for å finne, kombinere og vurdere relevant informasjon i arbeid med faget
- lese, gjengi innholdet og finne tema i tekster i ulike sjangere og formidle mulige tolkninger
- gjenkjenne virkemidlene humor, ironi, kontraster og sammenligninger, symboler og språklige bilder og bruke dem i egne tekster
- skrive kreative, informative, reflekterende og argumenterende tekster med begrunnende synspunkter, tilpasset mottaker, formål og medium
- skrive ulike type tekster etter mønster fra eksempeltekster og andre kilder
- oversette tekster fra norsk til samisk
- planlegge, utforme og bearbeide egne tekster manuelt og digitalt og vurdere kvaliteter ved dem underveis i prosessen ved hjelp av kunnskap om språk og tekst
- uttrykke seg med et variert ordforråd og mestre ortografi, setningsbygning og tekstbinding
- integrere, referere og sitere relevante kilder på en etterprøvbar måte der det er hensiktsmessig

Språk, kultur og litteratur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for stadieveksling / omlyd
- mestre grunnleggende bøyning av verb i indikativ, imperativ og kondisjonalis og gjenkjenne potensialisformer i de språkene der disse finnes
- mestre grunnleggende bøyning av nomen i entall og flertall
- samsvarsbøye tallord, pronomen og substantiv
- beherske grammatiske begreper som beskriver hvordan språk er bygd opp
- drøfte språkrøkt og hvordan utvikle språket
- gjenkjenne retoriske appellformer og måter å argumentere på
- samtale om flerspråklighet og flerkulturell tilhørighet
- fortelle om språkområdene i Sápmi/Sábme/Saepmie og identifisere de samiske språkene som del av den finsk-ugriske språkfamilien

- gjøre rede for rettigheter i forbindelse med samisk språk
- lese enkle tekster på ett av de andre samiske språkene og samtale om likheter og forskjeller i forhold til eget språk
- fortelle om samiske forfattere og klassikere i samisk litteratur
- lese andre urfolkstekster og sammenligne disse med samiske tekster
- beskrive samspillet mellom estetiske virkemidler i sammensatte tekster og reflektere over hvordan vi påvirkes av lyd, språk og bilder
- presentere resultat av fordypning i ett selvvalgt emne med utgangspunkt enten i et forfatterskap, et litterært tema eller et språklig tema, og begrunne valg av tekster og tema
- forklare og bruke grunnleggende prinsipper for personvern og opphavsrett knyttet til publisering og bruk av tekster

Kompetansemål etter Vg1 - studieforberedende utdanningsprogram og Vg2 - yrkesfaglige utdanningsprogram

Muntlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lytte til og vise åpenhet for andres argumentasjon og bruke relevante og saklige argumenter i diskusjoner
- bruke kunnskap om retoriske appellformer i presentasjoner
- bruke faglige kunnskaper og begreper i samtaler om tekst og språk
- kombinere auditive, skriftlige og visuelle uttrykksformer og bruke ulike digitale verktøy i presentasjoner
- bruke fagkunnskap og fagterminologi fra eget utdanningsprogram i samtaler, diskusjoner og presentasjoner om skole, samfunn og arbeidsliv
- mestre ulike roller i samtaler, diskusjoner, dramatiseringer og presentasjoner

Skriftlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, og reflektere over innhold, form og formål
- gjøre rede for argumentasjonen i andres tekster og skrive egne argumenterende tekster
- skrive tekster med tema og fagterminologi tilpasset eget utdanningsprogram etter mønster fra ulike eksempeltekster
- skrive kreative tekster med bruk av ulike språklige virkemidler
- oversette tekster fra norsk til samisk og samtale om utfordringer ved gjendiktning og oversettelse
- bruke ulike estetiske virkemidler og uttrykksformer i sammensatte tekster
- vurdere og revidere egne tekster ut fra faglige kriterier
- tilpasse språk og uttrykksmåter til ulike skrivesituasjoner i skole, samfunn og arbeidsliv
- innhente, vurdere og bruke fagstoff fra digitale kilder i arbeid med egne tekster og følge regler for personvern og opphavsrett

Språk, kultur og litteratur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- mestre bøyning av verb og nomen
- bruke ordavledninger og forklare hvordan nye ord og termer i samisk utvikles og hvordan lånnord tilpasses

- beskrive grammatiske særtrekk ved samisk språk og sammenligne med andre språk og forklare hvilke konsekvenser dette får i oversettingsarbeid
- diskutere begrepene morsmål, førstespråk, tospråklighet og funksjonell tospråklighet og drøfte fordeler og utfordringer i flerspråklige samfunn
- bruke ord og uttrykk knyttet til tradisjonelle næringer og moderne yrkesliv
- lese utvalgte tekster fra perioden etter 1995, sette dem inn i en kulturhistorisk sammenheng og reflektere over språk og innhold
- beskrive ulike sagn- og eventyrvarianter og gi eksempler på spor av kulturutveksling i sagn og eventyr fra noen andre folkegrupper
- gjøre rede for et bredt register av språklige virkemidler og forklare hvilken funksjon de har

Kompetansemål etter Vg2 - studieforbereende utdanningsprogram

Muntlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lytte til, vurdere og gi veiledende tilbakemelding på andres muntlige presentasjoner
- bruke kunnskap om retoriske appellformer i diskusjoner og presentasjoner
- presentere samiskfaglige emner og drøfte det framlagte stoffet
- formidle faginnhold presist og bruke digitale medier og verktøy i formidlingen

Skriftlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lese og analysere tekster i ulike sjangere for å kunne ta stilling til spørsmål tekstene tar opp og verdier de representerer
- skrive tekster med klar hensikt, god struktur og sammenheng
- skrive kreative, informative og argumenterende tekster, utgreiinger, litterære tolkninger, drøftinger og andre resonnerende tekster
- bruke ordavledninger og lånnord i egne tekster
- uttrykke seg med et variert ordforråd og mestre språklige formkrav

Språk, kultur og litteratur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- beskrive ordklassene og diskutere morfologi og syntaks
- gjøre rede for det samiske skriftspråkets historie
- lytte til enkle tekster på de andre samiske språkene og samtale om likheter og forskjeller
- gjøre rede for Samelovens språkregler og drøft hvordan tilrettelegge en trygg framtid for de samiske språkene
- drøfte hvordan skole, samfunn og arbeidsliv kan støtte opp om tospråklighet
- lese utvalgte tekster fra perioden før 1965, sette dem inn i en kulturhistorisk sammenheng og reflektere over språk og innhold
- samtale om hovedperiodene i samisk litteraturhistorie gjøre rede for joiketradisjonen og joikens status, verdi og situasjonen før og nå
- forklare argumentasjonen i sakprosaetekster ved å bruke kunnskap om retorikk
- analysere innhold og vurdere bruk av virkemidler i tekster hentet fra ulike digitale medier
- referere til og vurdere kilder i aktuelle faglige situasjoner

Kompetansemål etter Vg3 - studieforberedende utdanningsprogram

Muntlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lytte til, systematisere og sammenholde informasjon i muntlige tekster og reflektere over innholdet
- lytte til og vurdere argumentasjonen i muntlige tekster i ulike medier og ta stilling til innhold og formål
- drøfte faglige emner ved hjelp av fagterminologi og helhetlig argumentasjon
- bruke retoriske og digitale ferdigheter til å produsere og fremføre sammensatte tekster
- sette sammen og fremføre et avgrenset litterært program

Skriftlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- orientere seg i tekster av ulik kompleksitet og velge ut, sammenfatte og vurdere relevant informasjon
- lese ulike tekster og bruke dem som utgangspunkt for egen tekstproduksjon
- bruke kunnskap om tekst, sjanger, medium og språklige virkemidler til å planlegge, utforme og bearbeide egne tekster med klar hensikt, god struktur og saklig argumentasjon
- skrive kreative, informative og resonnerende tekster, litterære tolkninger og retoriske analyser med utgangspunkt i samiskfaglige tekster
- oversette og tilpasse andres tekster fra norsk til samisk
- bruke kilder på en kritisk og etterprøvbart måte og beherske digital kildehenvisning
- uttrykke seg med et presist og nyansert ordforråd og mestre språklige formkrav
- mestre morfologi, syntaks og ortografi i egne tekster

Språk, kultur og litteratur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lese tekster på de andre samiske språkene og samtale om likheter og ulikheter
- vurdere de samiske språkenes stilling i samfunnet og sammenligne med språksituasjonen til andre urfolk
- gjøre rede for samisk fortellertradisjon og sammenligne med noen andre urfolks fortellertradisjon
- lese og tolke et utvalg av tekster, knyttet til perioden 1965 til 1995, og diskutere hvordan periodens samfunnsmessige og kulturelle trekk gjenspeiles i tekstene
- bruke begrepsapparatet fra retorikken for å analysere og vurdere ulike typer sakprosaetekster
- gjennomføre en selvvalgt og kritisk og utforskende fordypningsoppgave med språklig, litterært eller annet samiskfaglig emne, og velge kommunikasjonsverktøy ut fra faglige behov

Kompetansemål etter Vg3 - påbygging til generell studiekompetanse

Muntlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lytte til, vurdere og gi veiledende tilbakemelding på andres muntlige presentasjoner
- bruke kunnskap om retoriske appellformer i diskusjoner og presentasjoner
- presentere samiskfaglige emner og drøfte det framlagte stoffet
- formidle faginnhold presist og bruke digitale medier og verktøy i formidlingen
- lytte til, systematisere og sammenholde informasjon i muntlige tekster og reflektere over innholdet
- lytte til og vurdere argumentasjonen i muntlige tekster i ulike medier og ta stilling til innhold og formål
- drøfte faglige emner ved hjelp av fagterminologi og helhetlig argumentasjon
- bruke retoriske og digitale ferdigheter til å produsere og fremføre sammensatte tekster
- sette sammen og fremføre et avgrenset litterært program

Skriftlig kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lese og analysere tekster i ulike sjangere for å kunne ta stilling til spørsmål tekstene tar opp og verdier de representerer
- skrive tekster med klar hensikt, god struktur og sammenheng
- bruke ordavledninger og lånord i egne tekster
- skrive kreative, informative og resonnerende tekster, litterære tolkninger og retoriske analyser med utgangspunkt i samiskfaglige tekster
- orientere seg i tekster av ulik kompleksitet og velge ut, sammenfatte og vurdere relevant informasjon
- lese ulike tekster og bruke dem som utgangspunkt for egen tekstproduksjon
- bruke kunnskap om tekst, sjanger, medium og språklige virkemidler til å planlegge, utforme og bearbeide egne tekster med klar hensikt, god struktur og saklig argumentasjon
- oversette og tilpasse andres tekster fra norsk til samisk
- bruke kilder på en kritisk og etterprøvbart måte og beherske digital kildehenvisning
- uttrykke seg med et variert, presist og nyansert ordforråd og mestre språklige formkrav
- mestre morfologi, syntaks og ortografi i egne tekster

Språk, kultur og litteratur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- beskrive ordklassene og diskutere morfologi og syntaks
- bruke begrepsapparatet fra retorikken for å analysere og vurdere ulike typer sakprosaetekster
- lytte til enkle tekster og lese tekster på de andre samiske språkene og samtale om likheter og forskjeller
- vurdere de samiske språkenes stilling i samfunnet og sammenligne med språksituasjonen til andre urfolk
- gjøre rede for det samiske skriftspråkets historie
- gjøre rede for Samelovens språkregler og drøft hvordan tilrettelegge en trygg framtid for de samiske språkene
- drøfte hvordan skole, samfunn og arbeidsliv kan støtte opp om tospråklighet
- lese utvalgte tekster fra perioden før 1965, sette dem inn i en kulturhistorisk sammenheng og reflektere over språk og innhold
- lese og tolke et utvalg av tekster, knyttet til perioden 1965 til 1995, og diskutere hvordan periodens samfunnsmessige og kulturelle trekk gjenspeiles i tekstene
- samtale om hovedperiodene i samisk litteraturhistorie gjøre rede for joiketradisjonen og joikens status, verdi og situasjonen før og nå
- analysere innhold og vurdere bruk av virkemidler i tekster hentet fra ulike digitale medier
- gjøre rede for samisk fortellertradisjon og sammenligne med noen andre urfolks fortellertradisjon

- gjennomføre en selvvalgt og kritisk og utforskende fordypningsoppgave med språklig, litterært eller annet samiskfaglig emne, og velge kommunikasjonsverktøy ut fra faglige behov
- referere til og vurdere kilder i aktuelle faglige situasjoner

Vurdering

Bestemmelser for sluttvurdering:

Standpunktvurdering i samisk som førstespråk

Årstrinn	Ordning
10. årstrinn	Elevene skal ha to standpunktkarakterer, én i skriftlig og én i muntlig.
Vg2 yrkesfaglige utdanningsprogram	Elevene skal ha én standpunktkarakter.
Vg3 studieforbereende utdanningsprogram	Elevene skal ha to standpunktkarakterer, én i skriftlig og én i muntlig.
Vg3 påbygging til generell studiekompetanse	Elevene skal ha to standpunktkarakterer, én i skriftlig og én i muntlig.

Eksamen for elever i samisk som førstespråk

Årstrinn	Ordning
10. årstrinn	Elevene kan trekkes ut til skriftlig eksamen i samisk som førstespråk. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt. Elevene kan også trekkes ut til muntlig eksamen. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.
Vg2 yrkesfaglige utdanningsprogram	Elevene kan trekkes ut til skriftlig eksamen i samisk som førstespråk. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt. Elevene kan også trekkes ut til muntlig eksamen. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.
Vg3 studieforbereende utdanningsprogram	Elevene skal opp til skriftlig eksamen i samisk som førstespråk. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt. Elevene kan også trekkes ut til muntlig eksamen. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.
Vg3 påbygging til generell studiekompetanse	Elevene skal opp til skriftlig eksamen i samisk som førstespråk. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt. Elevene kan også trekkes ut til muntlig eksamen. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.

Eksamen for privatister i samisk som førstespråk

Årstrinn	Ordning
10. årstrinn	Se gjeldende ordning for grunnskoleopplæring for voksne.
Vg2 yrkesfaglige utdanningsprogram	Privatistene skal opp til skriftlig eksamen i samisk som førstespråk. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt. I tillegg skal privatistene opp til muntlig eksamen. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.
Vg3 studieforberevende utdanningsprogram	Privatistene skal opp til skriftlig eksamen i samisk som førstespråk. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt. I tillegg skal privatistene opp til muntlig eksamen. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.
Vg3 påbygging til generell studiekompetanse	Privatistene skal opp til skriftlig eksamen i samisk som førstespråk. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt. I tillegg skal privatistene opp til muntlig eksamen. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.

De generelle bestemmelsene om vurdering er fastsatt i forskriften til opplæringsloven.